

DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT

KOPI

Oslo kommune
Byrådsavdeling for barn og utdanning
Rådhuset
0037 OSLO

Deres ref

Vår ref
200801350-/HTF

Dato
29.06.2011

Om adgangen til bruk av tvang og makt i skolesektoren

Vi viser til brev av 15. februar 2008 om saken.

Det er redegjort for rettstilstanden på dette området både i Smith-utvalgets utredning, NOU 1995:18 "Ny lovgivning om opplæring," og i Ot.prp. nr. 46 (1997-98). Sistnevnte er lovproposisjonen som inneholdt forslaget til dagens opplæringslov og som bygget på nevnte offentlige utredning.

Kommuner og fylkeskommuner som skoleeiere må sørge for at alle skoler har et ordensreglement. I opplæringslovens §§ 2-9 og 3-7, begge om ordensreglement, heter det at "fysisk refsing eller anna krenkjande behandling må ikkje nyttast." Et ordensreglement kan for eksempel gi en skole adgang til å bestemme at en elev skal sitte igjen etter skoletid som en irrettesettelse. Men dette gir ikke skolens personale adgang til å iverksette fysiske tiltak for å gjennomføre dette dersom eleven motsetter seg å sitte igjen. Et ordensreglement kan m.a.o. ikke tolkes slik at det gir åpning for fysiske maktmidler for å tvinge gjennom en sanksjon overfor en elev.

Skolepersonalet har en særlig plikt til å ha omsorg for elevene på skolen. Denne plikten antas å være større jo yngre elevene er. Personalet har derfor ikke bare en rett, men også en plikt til å gripe inn for å hindre at elever skader eller plager andre elever eller skader seg selv eller skoleeiendommen. Det vises i denne forbindelse til opplæringslovens § 9a-3 der det i bestemmelsens annet ledd heter:

"Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal

vedkommende snarast undersøke saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.”.

Forøvrig inneholder ikke opplæringsloven bestemmelser om bruk av fysisk makt, ransaking eller lignende.

Om og i hvilken utstrekning skolepersonalet for øvrig kan ta i bruk fysisk makt reguleres av enkelte generelle bestemmelser i straffeloven. I straffelovens § 228 om legemsfornærmelse heter det i første ledd:

Den, som øver Vold mod en andens Person eller paa anden Maade fornærmer ham paa Legeme, eller som medvirker hertil, straffes for Legemsfornærmelse med Bøder eller med Fængsel indtil 1 Aar

Ved overtredelse av straffelovens § 228 vil alminnelige strafferettslige rettsikkerhetsprinsipper gjelde, både vis á vis fornærmede og overtreder.

Det følger av NOU og Ot.prp. nevnt innledningsvis at ikke enhver fysisk maktanvendelse rammes av denne straffelovbestemmelsen. Svært lempelige former for maktbruk vil ikke bli betraktet som straffbar legemsfornærmelse. Det er vanskelig å si eksakt hvor grensen går, og det må utøves et konkret skjønn i det enkelte tilfellet. I skjønnutøvelsen må flere momenter avveies i en totalvurdering. Dersom en lærer for eksempel tar tak i armen på en elev og fører eleven bort fordi eleven etter instruks nekter å flytte seg, vil dette neppe bli rammet av straffelovens bestemmelse. Annerledes vil det kunne stille seg dersom læreren har vært hardhendt.

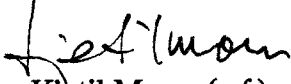
Bestemmelser i straffeloven om nødrett og nødverge, h.h.v. §§ 47 og 48, gir imidlertid en viss rett for personalet på skolen til å stoppe basketak og slåssing mellom elever med fysisk makt og til å vegre seg selv mot elever som opptrer truende eller er voldelige. Det innebærer at det ut fra konkrete omstendigheter kan være rettmessig å bruke fysisk makt for å hindre at elever skader seg selv eller andre. Det samme gjelder dersom elevene skader skolens eller andres eiendom.

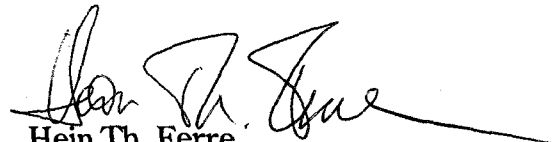
Departementet er inneforstått med at ovennevnte redegjørelse om rettstilstanden på området ikke gir klar veiledning for hvert enkelt tilfelle som oppstår. Men det gir visse føringer og gir i tillegg anvisning på at et bredt anlagt skjønn vil kunne være nødvendig i noen tilfeller. I skjønnnet vil det være naturlig å legge et forholdsmessighetsprinsipp til grunn. Står man for eksempel overfor svært utagerende eller voldelige elever, er det naturlig at man i konkrete tilfeller må håndtere disse noe hardere enn andre elever.

Vi er enig i at det i enkelte tilfeller kan være utfordringer knyttet til dette skjønnnet. Samtidig er det departementets inntrykk at dette løses tilfredsstillende på lokalt plan de fleste steder. Det foreligger derfor for tiden ikke planer fra departementets side om å følge dette opp gjennom ytterligere lovregulering.

Vi beklager at saken har trukket ut i tid.

Med hilsen

Kjetil Moen (e.f.)
avdelingsdirektør

Hein Th. Ferre
avdelingsdirektør

Kopi:
Fylkesmannen i Oslo og Akershus
Utdanningsdirektoratet